

Seksueel grensoverschrijdend gedrag tijdens het uitgaan

Een gemeentelijke aanpak
voor een veiliger nachtleven

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Wat maakt het uitgaansleven een plek met een verhoogde kans op (seksueel) grensoverschrijdend gedrag?	4
Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag	4
Seksueel grensoverschrijdend gedrag in het Nederlandse uitgaansleven	6
Slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag	6
Plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag	7
Invloed van alcohol en drugs op (seksueel) grensoverschrijdend gedrag	8
Aanpakken om het uitgaansleven veiliger te maken	10
Trainen van horecapersoneel	10
– Omstanderinterventies	10
– Fairspace	11
– Stichting Sexmatters	12
Horecaconvenanten	12
Samenwerking met nachtburgemeester	13
Safe spaces	15
Awareness team en floor angels	15
Overige tips en aanbevelingen	16
Bronnen	19

Inleiding

Veilige Steden zetten zich in voor de veiligheid van meiden en vrouwen in de openbare ruimte en in het uitgaansleven. Over het uitgaansleven weten we dat mensen, en met name meiden en vrouwen, daar relatief vaak met grensoverschrijdend gedrag te maken krijgen. Ook lhbtq+ personen en mensen van kleur krijgen te maken met grensoverschrijdend gedrag en discriminatie tijdens het uitgaan. Deze handreiking focust op seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar het is belangrijk dat horecagelegenheden en gemeenten ook aandacht hebben voor discriminatie in de horeca in brede zin.

Als gemeente kun je een essentiële rol spelen in het veiliger maken van horeca en het uitgaansleven. Bijvoorbeeld door afspraken te maken met uitgaansgelegenheden en andere relevante partners, of door effectieve interventies te stimuleren en te faciliteren.

Gemeenten hebben verschillende uitdagingen op dit gebied: hoe kom je in contact met horecagelegenheden? Hoe zorg je ervoor dat personeel goed getraind is? En hoe zorg je voor een goede onderlinge samenwerking om het uitgaansleven veiliger te maken?

Deze handreiking is bedoeld om gemeenten te helpen een effectieve aanpak op te zetten om de horeca en het uitgaansleven veiliger te maken. Allereerst delen we wat we uit onderzoek weten over seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven. Vervolgens gaan we in op concrete voorbeelden van veelbelovende aanpakken om grensoverschrijdend gedrag te voorkomen en aan te pakken.

Wat maakt het uitgaansleven een plek met een verhoogde kans op (seksueel) grensoverschrijdend gedrag?

Het bezoeken van pubs, bars en nachtclubs wordt in verband gebracht met een verhoogd risico op seksueel geweld (Curry, 1998; Go et al., 2010; Parks & Miller, 1997; Parks & Scheidt, 2000; Parks & Zetes-Zanatta, 1999; Pino & Johnson-Johns, 2009).

Uitgaansplekken hebben een sociale functie, hier gaan mensen heen om te ontspannen, te socializen en misschien wel om een (seksuele) partner te vinden (Ronen, 2010). Dit kan ertoe leiden dat uitgaansgebieden sterk geseksualiseerd worden (Graham e.a., 2014). In het uitgaansleven zijn meer seksuele gedragingen dan in andere openbare ruimtes (Graham, Bernards, Osgood et al., 2014a). Daarnaast worden seksuele toenaderingen die ergens anders niet aanvaard worden soms wel getolereerd in het uitgaansleven (Wrightson-Hester et al., 2022).

Onderzoek in Rotterdam toont aan dat seksueel grensoverschrijdend gedrag tot op zekere hoogte als normaal wordt beschouwd en als een onderdeel van het uitgaansleven wordt gezien. Van de bijna 600 ondervraagden heeft meer dan tweederde (69 procent) in de afgelopen twaalf maanden te maken gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag tijdens het uitgaan.

Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Seksueel geweld omvat alle ongewenste seksuele handelingen of activiteiten, zoals verkrachting, aanranding, seksueel misbruik, intimidatie en ongewenste seksuele aandacht zoals 'catcalling'. Soms wordt ook de term seksueel grensoverschrijdend gedrag gebruikt. Dit is een paraplueterm waar verschillende gedragingen onder kunnen vallen die licht tot zeer ernstig over iemands grens kunnen gaan. Volgens de definitie van de Graaf et al (2024) omvat seksueel grensoverschrijdend gedrag alle vormen van seksueel gedrag die over de

grenzen van een ander gaan en waarbij geen sprake is van instemming (consent), bijvoorbeeld ongewenste aanrakingen of opmerkingen, zoenen of seks tegen iemands wil (de Graaf et al 2024).

In de nieuwe Wet seksuele misdrijven wordt seksueel geweld (zoals aanranding, verkrachting en intimidatie) gedefinieerd aan de hand van instemming. Dat betekent dat seksuele handelingen strafbaar zijn als instemming ontbreekt. Er is alleen sprake van instemming als dit op basis van vrije wil en op basis van gelijkwaardigheid tot stand komt. Consent kan impliciet zijn en hoeft dus niet expliciet (met een ja of een nee) gegeven te worden. Ook is consent een interactief proces: alle betrokkenen moeten instemmen. Consent is dus moeilijk te interpreteren en vraagt om een constant proces van afstemmen. Voor horeca is ook belangrijk dat in de wet is opgenomen dat er geen sprake kan zijn van instemming als iemand fysiek of psychisch niet in staat is tot wilsuïting. Bijvoorbeeld omdat iemand onder invloed is van verdovende middelen. Lees meer over instemming in de [Handreiking Consent](#) van Rutgers.

Seksueel geweld en grensoverschrijdend gedrag kunnen zich op verschillende manieren uiten in het uitgaansleven (Graham, Bernards, Abbey, Dumas, & Wells, 2014a; Graham, Wells, Bernards, & Dennison, 2010; Kavanaugh, 2013). Plegers kunnen het uitgaansleven bewust opzoeken als een makkelijke locatie om slachtoffers te vinden, vooral doordat er alcohol of drugs in het spel zijn (Quigg et al., 2020). Echter, niet iedere plegger van grensoverschrijdend gedrag handelt zo bewust. Bepaalde vormen van grensoverschrijdend gedrag, zoals seksueel getinte opmerkingen en ongewenste aanrakingen, zijn in het uitgaansleven genormaliseerd, en worden door plegers, en in sommige gevallen ook slachtoffers, niet altijd herkend als grensoverschrijdend.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag in het Nederlandse uitgaansleven

Slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Het Trimbos Instituut heeft een groot onderzoek gedaan naar het uitgaansleven ([Van Beek, Monshouwer, Schutten, den Hollander, Andree, van Laar, 2024](#)). Naast uitgaanspatronen en middelengebruik, kwam ook grensoverschrijdend gedrag in dit onderzoek aan bod. Uit het onderzoek blijkt dat in het afgelopen jaar 85 procent van de heteroseksuele vrouwen ongewenste aanrakingen hadden meegemaakt in het uitgaansleven. Bijna de helft maakte dit meer dan drie keer per jaar mee. 58 procent maakte seksuele beledigingen mee, 51 procent agressie, en 44 procent een ongewenst verzoek om seks. De patronen zijn vergelijkbaar bij lhbtq+ vrouwen. Wel hebben zij vaker last van seksuele beledigingen. Heteroseksuele vrouwen worden juist vaker fysiek in het nauw gedreven.

Bij heteroseksuele mannen is het beeld anders. Zij krijgen het vaakst te maken met agressie, 71 procent maakte dit mee. 40 procent werd ongewenst aangeraakt. 17 procent werd in het nauw gedreven, 15 procent ongewenst gezoend, en 14 procent kreeg ongewenste verzoeken om seks of een seksuele belediging. Lhbtq+ mannen maken alle vormen van grensoverschrijdend vaker mee dan mannen die zich niet als lhbtq+ identificeren. Het onderzoek bevat geen cijfers over non-binaire personen.

De sociale normen die heersen over genderrollen liggen vaak ten grondslag aan seksueel grensoverschrijdend gedrag (Burn, 2019). Zo blijkt uit onderzoek dat personen die 'afwijken' van traditionele genderrollen vaker slachtoffer worden van seksueel grensoverschrijdend gedrag (Holland e.a., 2016). Dat kan bijvoorbeeld zijn omdat mensen er niet uitzien zoals verwacht wordt bij hun gender, of omdat ze zich niet gedragen zoals men vindt dat mannen of vrouwen zich horen te gedragen. Daarnaast spelen persoonlijkheidskenmerken van de pleger, zoals agressie, een rol, evenals factoren uit de omgeving en situatie. Bijvoorbeeld, de aanwezigheid van anderen en het soort sociale gelegenheid kunnen van invloed zijn.

Vrouwelijke studenten lopen het grootste risico om slachtoffer te worden van seksuele grensoverschrijdingen. Uit onderzoek van Rutgers naar de seksuele gezondheid van Nederlandse volwassenen blijkt dat vrouwen tussen de 18 en 24 jaar het vaakst te maken krijgen met seksueel grensoverschrijdend gedrag (Graaf en Wijsen, 2017). Verschillende onderzoeken tonen aan dat deze leeftijdsgroep in verschillende mate in een kwetsbare positie kan zitten, dit gaat over zowel studenten als niet studerenden (Gunby et al., 2017). Deze leeftijdsgroep drinkt meer en heeft meer seksuele partners dan oudere mensen (Testa en Livingston 2009).

Clubs of discotheken zijn de locaties waar respondenten zich het minst veilig voelen. 73 procent voelt zich hier veilig (Van Beek e.a., 2024). Van de openbare uitgaansgelegenheden voelen ze zich het veiligst in poppodia en bij concerten. 90 procent voelt zich hier veilig.

Niet alleen bezoekers van horeca kunnen met seksueel grensoverschrijdend gedrag te maken krijgen. Ook horecapersoneel ervaart vergeleken met andere sectoren relatief vaak ongewenste seksuele aandacht. 10 procent van hen ervaart dit, tegenover het gemiddelde van 4,4 procent in alle sectoren (CBS & TNO, 2022). De plegers kunnen gasten, collega's of leidinggevenden zijn.

Plegers van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Over plegers van grensoverschrijdend gedrag in de horeca is minder bekend dan over slachtoffers. Uit hetzelfde onderzoek van Trimbos blijkt dat 4,5 procent van de mannen aangeeft zelf grensoverschrijdend gedrag te hebben vertoond, tegenover 1,6 procent van de vrouwen (Van Beek e.a., 2024). Uit Onderzoek in Rotterdam onder 600 uitgaanders kwam dat bij vrijwel alle gevallen van seksueel grensoverschrijdend gedrag de pleger een onbekende man is.

ONDERZOEK GRONINGEN

Sikkom, een nieuwsplatform voor jongeren in Groningen, heeft begin 2024 een online vragenlijst uitgezet naar grensoverschrijdend gedrag in het Groningse uitgaansleven. Uit dit onderzoek blijkt dat 60 procent van de respondenten in 2023 zijn aangerand tijdens het uitgaan. Iets meer dan de helft is vaker dan drie keer betast. Net als blijkt uit landelijke onderzoeken, zijn voornamelijk vrouwen en lhbtq+ personen slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Toch heeft ook 30 procent van de mannen dit meegemaakt. Naar plegers van het grensoverschrijdend gedrag is in dit onderzoek niet gevraagd.

Invloed van alcohol en drugs op (seksueel) grensoverschrijdend gedrag

Alcoholgebruik vergroot de kans op het overschrijden van seksuele grenzen. De kans dat iemand grenzen overschrijdt neemt toe doordat bepaalde remmende signalen in de hersenen minder opvallen dan gevoelens van seksuele opwinding (Abbey 2011 en Lorenz, K., & Ullman, S. E., 2016). Naast dat iemand de grenzen van iemand anders sneller overschrijdt, is de kans om slachtoffer te worden ook groter. Bijna een derde van de volwassenen die seksueel geweld meemaakten, gaf aan dat het gebruik van alcohol of drugs daarbij een rol speelde bij het slachtoffer, bij de plegger of bij allebei. Vrouwen (31%) gaven dit vaker aan dan mannen (23%) (Graaf en Wijsen, 2017). Uit het onderzoek van Rutgers blijkt ook dat 20 procent van de vrouwelijke slachtoffers aangaven dat de plegers misbruik maakten van het feit dat deze personen onder invloed waren van alcohol of drugs. 12 procent van de mannelijke slachtoffers gaf aan dat dit het geval was.

Ook krijgen lhbtq+ personen te maken met grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven. Dit thema komt aan bod in de [podcast](#) van Movisie over seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen lhbtq+ netwerken en het uitgaansleven. Uit onderzoek blijkt dat lhbtq+ personen vaker slachtoffer zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag, dan heteroseksuele personen. Dit speelt zeker ook in het queer uitgaansleven. [Op de website](#) van stichting MenAsWell is meer te lezen over instemming in de queer gemeenschap.

Voorals mannen hebben een grotere kans om grensoverschrijdend gedrag te vertonen wanneer ze onder invloed van alcohol zijn (Crane et al., 2016 en [Abbey 2011](#)). Veel mannen denken dat vrouwen door alcohol seksueel aantrekkelijker gedrag vertonen en sneller op seksuele avances ingaan ([Abbey 2011](#)). Daarnaast kunnen mannen onder invloed van alcohol het vriendelijke gedrag van vrouwen eerder verkeerd interpreteren als een teken van seksuele interesse (Lorenz, K., & Ullman, S. E. 2016 en Davis et al., 2012). Alcohol kan er namelijk voor zorgen dat signalen van afwijzing bij de ander niet gezien worden (Lorenz, K., & Ullman, S. E. 2016).

Alcohol beïnvloedt ook de reactie van omstanders. Voor hen is het onder invloed van alcohol lastiger risicovolle situaties te herkennen (Marcantonio et al., 2023 en Bridges et al., 2021). Daarnaast beïnvloedt het gebruik hoe omstanders reageren op het zien van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Ze helpen slachtoffers die onder invloed zijn van alcohol minder vaak dan slachtoffers die nuchter zijn (Bridges et al., 2021).

INTERVENTIES ALCOHOL- EN DRUGSPREVENTIE

‘Bij interventies gericht op het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, kan het voorkomen van alcohol- en drugsgebruik ook meegenomen worden. Dit kan de effectiviteit van die interventies verhogen, en zo’n aanbod bestaat nog niet in Nederland. Vanuit Trimbos denken we dat we hier naar toe moeten,’ aldus Janneke van der Avoort van Trimbos. Het is belangrijk dat bij het bespreken van alcohol- en drugsgebruik een genuanceerde aanpak ingezet wordt, waarin victim blaming (‘had je maar niet zoveel moeten drinken/gebruiken’) altijd voorkomen wordt.

Er zijn veel maatregelen en interventies die gericht zijn op het verminderen van alcoholgebruik, maar niet allemaal zijn ze even effectief. Om onderscheid te maken tussen de verschillende maatregelen, hebben onderzoekers van Trimbos, op basis van wetenschappelijk onderzoek, een overzicht samengesteld van de effectiviteit van veelvoorkomende maatregelen en interventies. De meest kosteneffectieve maatregelen worden aangeduid als de zogenoemde ‘best buys’, [bekijk het overzicht](#). Daarnaast zetten we een aantal interventies op een rij:

- [Barcode training](#): verantwoord alcohol schenken in de horeca – kennis en naleven van alcoholwetgeving.
- Het is belangrijk om naast handhaving ook aandacht te hebben voor de preventie van dronkenschap en doorschenken. Trimbos raadt daarom aan om met verschillende stakeholders dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven terug te brengen. Hiervoor is de [‘Aanpak Dronkenschap en Doorschenken’](#) ontwikkeld. Hierin is ook aandacht voor de gemeentelijke handhaving op dronkenschap.

In Nederland staan erkende interventies voor alcohol en drugs vermeld in de [interventiedatabase van het RIVM](#).

Aanpakken om het uitgaansleven veiliger te maken

Als gemeente kun je, samen met uitgaansgelegenheden en andere partners, op verschillende manieren werken aan een veiliger uitgaansleven. Hieronder zetten we een aantal aanpakken op een rij.

Trainen van horecapersoneel

Het trainen van horecapersoneel is een goede manier om te werken aan de veiligheid van het uitgaansleven. Zij zijn namelijk vaak als omstanders getuige van grensoverschrijdend gedrag. Als zij grensoverschrijdend gedrag beter leren herkennen en leren hoe zij in kunnen grijpen, kan dat bijdragen aan een veiliger uitgaansleven. Als gemeente kun je stimuleren en faciliteren dat horeca en uitgaansgelegenheden omstanderstrainingen afnemen.

Omstanderinterventies

Onderzoek toont aan dat actief ingrijpen bij grensoverschrijdend gedrag vaak het gedrag van plegers kan beïnvloeden (Nelson, Dunn & Paradies, 2011). Alle mensen in een bepaalde omgeving of gemeenschap, bijvoorbeeld het uitgaansleven, worden beschouwd als omstander (Quigg et al., 2024).

Uit het [KIS-artikel 'Ingrijpen bij discriminatie als omstander: het nut, de noodzaak en de tips'](#) blijkt dat omstanders die getuige zijn van (dreigend) grensoverschrijdend gedrag vaak wel willen ingrijpen, maar niet weten hoe ze dit moeten doen. Of ze zijn bang, niet in staat om in te grijpen, of ze denken dat ze door in te grijpen over de grens van de ander zullen gaan.

Als iemand een situatie niet als onveilig of grensoverschrijdend herkent, zal diegene ook niet ingrijpen. Dit weten we uit onderzoek naar omstanders en het *Bystander Intervention Model* (Latané & Darley, 1970). Dit model gaat ervan uit dat er vijf stappen nodig zijn voor omstanders om in te grijpen bij grensoverschrijdend gedrag, namelijk:

1. Herkennen dat er grensoverschrijdend gedrag plaatsvindt.
2. De situatie als ernstig genoeg beoordelen, waarbij ingrijpen nodig wordt gevonden.
3. Verantwoordelijkheid nemen om in te grijpen.
4. Weten hoe in te grijpen.
5. Actief ingrijpen.

Het is pas mogelijk om naar de volgende stap te gaan, als de vorige stappen succesvol zijn. Bij elke stap zijn er cognitieve, soms onbewuste obstakels die een omstander moet overwinnen om verder te gaan. Elke stap vereist een ja/nee-beslissing van de omstander. Een omstander neemt niet de verantwoordelijkheid om in te grijpen als die een situatie niet als grensoverschrijdend én ernstig genoeg om in te grijpen herkend heeft. Een effectieve omstanderinterventie richt zich op al deze stappen en bijvoorbeeld niet alleen op manieren om in te grijpen.

Als we specifiek naar seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven kijken, zijn er verschillende factoren die invloed hebben op de waarschijnlijkheid dat een omstander ingrijpt:

- Het bestaan van mythes rondom seksueel geweld in het uitgaansleven (bijv. als mensen dronken zijn of zich op een bepaalde manier kleden zijn ze verantwoordelijk voor hun ervaringen) (Powers & Leili, 2018).
- Sociale normen kunnen in het uitgaansleven in het gedrang komen waardoor seksueel geweld aanvaardbaarder wordt (Quigg et al., 2024). Bijvoorbeeld wanneer vrouwen die drinken of in bars werken als 'losbandig' worden gezien, of wanneer het als normaal wordt beschouwd dat ze tijdens een avondje uit worden betast (Tinkler et al., 2018).
- In een uitgaanssetting kan het ingrijpen als omstander belemmerd worden doordat het van de feest sfeer kan afleiden (Burn 2009).

Wil je een omstanderinterventie inzetten in de context van het uitgaansleven? Dan is het belangrijk dat er in deze interventie voldoende aandacht is voor de factoren die specifiek in het uitgaansleven invloed hebben op het ingrijpen door omstanders. Stem als gemeente dus goed af met de partij die de training geeft of er genoeg kennis is over de specifieke factoren die een rol spelen bij seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven. Fairspace en Sexmatters zijn voorbeelden van organisaties die omstandertrainingen aanbieden en vaker samenwerken met gemeenten.

Fairspace

Fairspace biedt trainingen aan die gericht zijn op het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag. De training Stand Up omstanderinterventie training van Fairspace gaat vooral over de 5 D's van omstanderinterventies. Dit zijn vijf verschillende manieren waarop je kan ingrijpen. Fairspace werkt al met een aantal gemeenten samen om trainingen aan te bieden aan horecapersoneel. De trainingen zijn niet alleen waardevol voor horecapersoneel, maar kunnen ook breder aangeboden worden. Ook andere bezoekers kunnen namelijk een grotere rol pakken in het werken aan een veiligere uitgaansgelegenheid, door een actieve omstander te zijn. De omstanderinterventie 'Stand Up' is terug te vinden in de Database antidiscriminatie-interventies van Kennisplatform Inclusief Samenleven.

Stichting Sexmatters

Binnen het [IVY Safer Clubbing](#) project traint [Sexmatters](#) het personeel van allerlei uitgaansgelegenheden in Nederland. De trainingen binnen dit project zijn specifiek ontwikkeld voor clubs en andere nachtorganisaties. Doel van deze trainingen is om te komen tot een sociaal veilig beleid binnen horeca, en goed handelen en signaleren bij sociaal onveilige situaties. In de training [Speaking Up](#) leert personeel concreet hoe ze op kunnen treden om uitgaansgelegenheden veiliger en inclusiever te maken. Aan het einde van de training hebben ze geleerd hoe ze situaties kunnen de-escaleren en aan bezoekers duidelijk kunnen maken dat hun veiligheid wordt gewaarborgd. Net als [Fairspace](#) werkt [Sexmatters](#) al met een aantal gemeenten samen. Ook de interventie '[Speaking Up](#)' vind je terug in de [Database antidiscriminatie-interventies](#).

Horecaconvenanten

Een goede manier om afspraken over de veiligheid van het uitgaansleven vast te leggen, is door een horecaconvenant te sluiten. In zo'n convenant worden vaak afspraken gemaakt over thema's als alcohol en drugsgebruik, wapenbezit, geluidsoverlast en brandveiligheid. Steeds meer gemeenten gebruiken het convenant ook om afspraken te maken over de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven. Het gaat dan ook over wie welke verantwoordelijk heeft in die aanpak.

Gemeente Groningen is een voorbeeld van een gemeente die dit soort afspraken heeft vastgelegd. De gemeente heeft het [Convenant Veilig Uitgaan](#) gesloten voor de periode 2022-2027, met Horeca Groningen, de politie, de veiligheidsregio en een aantal deelnemende horecabedrijven. In dit convenant is een paragraaf over seksueel grensoverschrijdend gedrag en straatintimidatie opgenomen. Hierin worden de verantwoordelijkheden van zowel gemeente als horeca vastgelegd.

Over de rol van de gemeente is hierin onder andere vastgelegd:

- De gemeente draagt financieel bij aan het trainen van horecapersoneel.
- Toezichthouders worden getraind in het herkennen van en het omgaan met grensoverschrijdend gedrag.
- Toezichthouders grijpen in bij meldingen, gaan ervan uit dat meldingen waar zijn, en registreren meldingen onder dezelfde meldcode. De gemeente onderzoekt de mogelijkheid om een sfeerteam in te zetten. Een sfeerteam houdt de sfeer in de horeca in de gaten en kan mogen in de loop van de nacht opgeschaald worden naar een handhavingsteam.
- De gemeente onderzoekt de mogelijkheid van een Nachtstadhuis, waar professionals aanwezig zijn die slachtoffers en omstanders kunnen ondersteunen.

Over de verschillende aanpakken die de gemeente onderzoekt, kan nu nog niets gedeeld worden. Deze processen lopen nog.

Wat betreft de rol van de horeca is onder andere het volgende vastgelegd:

- De horecagelegenheid brengt bezoekers ervan op de hoogte dat alle vormen van grensoverschrijdend gedrag niet zijn toegestaan.
- Grensoverschrijdend gedrag kan in vertrouwen gemeld worden. Dat kan ook later op de avond of na afloop. Meldingen worden geregistreerd, bewaard en intern geëvalueerd.
- Personeel is getraind om grensoverschrijdend gedrag te herkennen en erop te handelen.
- Het personeel gaat ervan uit dat meldingen van omstanders en slachtoffers waar zijn.
- Bij ernstige meldingen wordt de politie ingeschakeld.

Samenwerking met nachtburgemeester

Veel gemeenten zijn op zoek naar ingangen in het uitgaansleven, om te kunnen werken aan een veiliger uitgaansleven. Een nachtburgemeester of nachtraad kan een brug zijn tussen de gemeente en andere partners, en de nachthoreca. De burgemeester of raad kan meedenken vanuit de behoefte van (cultureel) ondernemers én publiek met beleid op veiligheid. Verschillende Veilige Steden hebben een nachtburgemeester. Een nachtburgemeester is een ambassadeur voor het nachtleven in een stad. Welke invulling het nachtburgemeesterschap precies krijgt, verschilt per stad.

NACHTBURGEMEESTER NIJMEGEN

Nijmegen is één van de Veilige Steden die een nachtburgemeester heeft. In deze stad werkt de gemeente steeds meer samen met de nachtburgemeester. Om input op te halen voor de [Nijmeegse Nachtvisie](#), die door de gemeente ontwikkeld is, organiseerde de gemeente in samenwerking met de nachtburgemeester het Stadsdebat. Bij dit debat (in juli 2024) waren drie wethouders aanwezig, die reflecteerden op verschillende onderwerpen die raken aan nachtcultuur, waaronder een veilige en inclusieve nachtcultuur.

Stichting nachtburgemeester ondersteunt het [convenant Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan \(KVU\)](#) in de uitvoering en is projectleider op de speerpunten discriminatie en seksuele intimidatie van het [convenant](#) in Nijmegen. Dit netwerk is aangejaagd vanuit de gemeente Nijmegen. Samen met de gemeente, horeca-ondernemers en politie werkt Stichting nachtburgemeester aan een veiliger uitgaansleven. Hierin zorgt de stichting voor het contact met de ondernemers, het onderzoeken van problematiek en het aandragen van praktijkgerichte aanpakken waarin de gemeente en de horeca samen werken aan verbetering.

Zo organiseerden ze de Uitgaansraad om de ervaringen van (sociale) onveiligheid tijdens uitgaan in de binnenstad te delen en presenteerden dit aan de Koninklijke Horeca Nederland (KHN). Daarnaast vond er een gesprek plaats over middelengebruik in de vorm van een panelgesprek. ‘Een van de functies van de nachtburgemeester is signaleren vanuit het veld en dit doorgeven aan de systeemwereld. We zijn er voor onderlinge verbinding en het delen van kennis (bijvoorbeeld door het organiseren en aanbieden van trainingen). De samenwerking met de gemeente is goed doordat er een goed vertrouwen is opgebouwd en we samen aan hetzelfde doel werken; meer inclusie en veiligheid in het nachtleven,’ vertelt Celia Okoro, Nachtburgemeester Nijmegen.

Angela Koopmans (beleidsadviseur maatschappelijke ontwikkeling) en Astrid Stoker (beleidsadviseur Zorg en Veiligheid) van de gemeente Nijmegen benadrukken dat het belangrijk is om betrokken te zijn bij de bezoekers van het nachtleven. In Nijmegen lukt dit door een goede samenwerking met de nachtburgemeester. ‘Je moet als gemeente een tussenpersoon vinden die affiniteit en kennis heeft over het thema (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Daarnaast moet deze persoon beschikken over een netwerk binnen het nachtleven en goed contact kunnen leggen met andere partijen,’ aldus Angela Koopmans. In Nijmegen is deze sleutelpersoon de nachtburgemeester. Door middel van de focus binnen het KVVU op seksuele intimidatie en het aanbieden van trainingen aan onder andere horecaondernemers en Toezicht & Handhaving werkt de gemeente Nijmegen aan het veiliger maken van het uitgaansleven.

NACHTBURGEMEESTER AMSTERDAM

Stichting Nachtburgemeester Amsterdam (N8BM) zet zich in voor een levendig, divers en inclusief nachtleven. Eén van de initiatieven is ClubEthics. Dit platform helpt uitgaansgelegenheden om hun locaties inclusief en veiliger te maken. Bijvoorbeeld door workshops en trainingen aan te bieden van Stichting Sexmatters. Hierbij is ook The Code of Safer Clubbing opgesteld, waar clubs gebruik van kunnen maken. Verschillende Amsterdamse clubs zijn aangesloten hierbij, zoals SEXYLAND, de Melkweg en Lofi.

Safe spaces

Als gemeente kun je, samen met samenwerkingspartners, ook een veilige plek creëren voor mensen die zich onveilig voelen in het uitgaansleven of die te maken hebben gekregen met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Zo staat er in de gemeente Rotterdam iedere vrijdagnacht en zaterdagnacht van 23.00 tot 6.00 uur een kleine vrachtwagen, een Safe'R spot. Dit is een soort hulppost voor mensen die zich onveilig voelen in de nacht. Hier zijn gemeenteambtenaren, ggz-medewerkers en een beveiliging aanwezig. Het is een samenwerking tussen de gemeente, zorgmedewerkers, ambulance te fiets, horecagelegenheden, de politie en horecastewards. De medewerkers zijn breed inzetbaar. Soms worden er ook andere problemen gedeeld met het personeel, dan worden die personen doorverwezen naar het juiste loket. Na een succesvolle pilot van een jaar is dit initiatief met twee jaar verlengd en is er een samenwerking met Stichting De Veilige Nacht. De pilot-evaluatie toont aan dat bezoekers de Safe'R Spot waarderen als een waardevolle aanvulling en dat het initiatief een veiliger uitgaansleven in Rotterdam bevordert.

In Groningen is er een vergelijkbaar initiatief tijdens de KEI-week, de introductieweek voor studenten. Op de Grote Markt is een 'safe space' ingericht waar je met een medewerker van de GGD kunt praten en tot rust kunt komen. Als er behoefte aan is, kan er hulp worden geboden of kunnen bezoekers worden doorverwezen. Deze pilot heeft op vijf evenementen plaatsgevonden en wordt momenteel geëvalueerd.

Awareness team en floor angels

In Groningen worden er in nachtclubs zogeheten Floor Angels ingezet. Deze groep vrijwilligers is aanwezig in de club en zijn de 'extra ogen op de dansvloer'. Als floor angel is het de taak om ervoor te zorgen dat iedereen zich veilig en op zijn gemak voelt. Omdat de stap naar het barpersoneel of naar de beveiliging soms groot is, lopen de floor angels rond. Ze stappen soms actief op mensen af wanneer ze signaleren dat iets niet helemaal lekker loopt.

Ook in Rotterdam is er, als onderdeel van De Veilige Nacht, een Awareness Crew die ingezet kan worden voor evenementen.

Overige tips en aanbevelingen

- Vraag mensen van belangenorganisaties zoals lhbtqia+ organisaties om hun deskundigheid te delen met horecabedrijven. Zij kunnen meedenken over een oplossing. Uit [verschillende onderzoeken](#) komt naar voren dat dit effectief is.
- [MenAsWell](#) is een expertisecentrum voor mannelijke slachtoffers van seksueel geweld in Nederland. Zij hebben veel kennis van hoe instemming in de homo- en queer gemeenschap bespreekbaar kan worden gemaakt. MenAsWell biedt trainingen en workshops voor professionals, de gemeenschap en individuen.
- Horecabedrijven die stevig en effectief beleid voeren, kun je belonen. Denk aan positieve media-aandacht, een prijs of zelfs een keurmerk. Lees meer over 'naming & faming' op de arbeidsmarkt op het [kennisplatform KIS](#).
- Ook kun je als gemeente via een veiligheidsplan horecagelegenheden verplichten om aandacht te besteden aan sociale veiligheid. In de [gemeente Amsterdam](#) is het bijvoorbeeld verplicht (voor horecagelegenheden die aan bepaalde voorwaarden voldoen) om deze vragen te beantwoorden: 'Wat doet u wanneer u een situatie aantreft van intimidatie, discriminatie of (seksueel) grensoverschrijdend gedrag?' En: 'Heeft u een (intern) meldpunt rondom ongewenst of grensoverschrijdend gedrag voor bezoekers, personeel en artiesten?'. Het invullen van deze vragen is onderdeel van de exploitatievergunning.
- De Koninklijke Horeca Nederland (KHN) biedt verschillende tools om de veiligheid te vergoten. Ze stimuleren een goede samenwerking tussen horeca, gemeente en politie via verschillende KHN-afdelingen door het land. Eén van de tools die de KHN aanbiedt, is om een [Collectieve Horeca Ontzegging](#) in te stellen. Daarnaast ontwikkelde de KHN een [Modelprotocol ongewenst gedrag](#) voor medewerkers. Als gemeente kun je contact leggen met jouw regionale afdeling van de KHN, en bespreken of je kunt samenwerken op het gebied van veilig uitgaan. KHN kan een goede bemiddelaar zijn om contacten te leggen met horecazaken.
- Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) heeft een aantal [aanpakken](#) op een rij gezet die kunnen bijdragen aan de aanpak van seksuele intimidatie in het uitgaansleven. Bijvoorbeeld: deurbeleid en huisregels, sus-teams en de horecatelefoon.

AANPAK GEMEENTE ALKMAAR

De gemeente Alkmaar focust op een regionale aanpak waarbij bewustwording en samenwerking centraal staan. Zo is er het Convenant Veilig Uitgaan opgesteld met als doel het 'verkrijgen en behouden van een prettig, gastvrij, veilig en beheersbaar uitgaansleven'. Hierin is ook vastgelegd dat er een collectief horecaverbod is. Dus wanneer iemand een horecaverbod krijgt, geldt dit voor alle aangesloten horecagelegenheden. Daarnaast heeft Platform Veilig Ondernemen (PVO) Noord-Holland zich ingezet voor veiligheid tijdens het uitgaansleven. Hiervoor is er onder andere een bijeenkomst georganiseerd in samenwerking met de gemeente Alkmaar, Koninklijke Horeca Nederland, nachtburgemeester Robert-Jan Wille en het team van Poppodium Victorie Alkmaar. Hierbij waren horecagelegenheden, de politie en handhaving aanwezig. Er is een presentatie gegeven door Rutgers en een sessie over de-escaleren. De gemeente Alkmaar biedt horecagelegenheden materiaal van Rutgers aan dat zij kunnen gebruiken (zie onderstaand voorbeeld).

- Seksueel geweld in het uitgaansleven, of de vrees ervoor, kan ook invloed hebben op de nachtelijke uitgaansindustrie, doordat klanten mogelijk worden ontmoedigd om bepaalde uitgaansgelegenheden te bezoeken (Hardcastle, Hughes, & Quigg, 2015). Het kan helpen om bij uitgaansgelegenheden te benadrukken dat het ook in hun (financieel) belang is om bekend te staan als een veilige plek.
- Het stellen van een duidelijke sociale norm werkt bij het voorkomen van ongewenst gedrag. Daarom is het goed om als gemeente de norm te stellen dat seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven niet geaccepteerd wordt. Daarbij kun je uitgaansgelegenheden stimuleren die norm ook uit te dragen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een campagne.
- Als je gebruik maakt van een campagne over seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven, laat dan het gedrag zien dat je wél wilt. Herhaal niet het gedrag dat je juist niet wilt.
- Investeer vooral in aanpakken die de verantwoordelijkheid van het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag bij plegers leggen, en die omstanders stimuleren en handvatten bieden om in te kunnen grijpen. Ask for Angela en 'angel shots' zijn voorbeelden van aanpakken die verantwoordelijkheid bij slachtoffers leggen. De campagne Ask for Angela moedigt mensen aan om om hulp te vragen aan het barpersoneel wanneer iemand zich onveilig voelt (National Pubwatch, n.d). Er is veel belangstelling voor deze campagne, echter is er een gebrek aan onderzoek naar de effecten van de regeling voor klanten en personeel in de uitgaansgelegenheden

(Quigg et al., 2020). Een 'angel shot' is een soort geheime code om aan te geven dat je je onveilig voelt in een club. Verschillende feministen en voorvechters van geweld tegen vrouwen vinden dat dit systeem oplegt dat vrouwen zich moeten beschermen en bijdraagt aan slachtofferbeschuldiging (The Guardian, 2017).

GOED VOORBEELD: BEN JE OKÉ?

De campagne 'Ben je oké?' van Rutgers is een goed voorbeeld van een omstander-interventie. Deze campagne maakt ongewenst seksueel gedrag bespreekbaar. De interventie bestaat uit een toolkit gericht op onder andere horecaondernemers, studentenverenigingen en festivalorganisatoren. Zij kunnen deze toolkit gebruiken om ongewenst seksueel gedrag zoveel mogelijk te voorkomen. In de toolkit zijn onder meer instructievideo's opgenomen. Via deze video's leren mensen hoe je ongewenst seksueel gedrag herkent en hoe je kunt handelen als het plaatsvindt. De campagne kan door gemeenten ingezet worden, waarbij de campagne wordt aangepast voor elke gemeente.

Bronnen

- Abbey, A. (2011). Alcohol's role in sexual violence perpetration: Theoretical explanations, existing evidence, and future directions. *Drug and Alcohol Review*, 30(5), 481–489. <https://doi.org/10.1111/j.1465-3362.2011.00296.x>
- Bridges, A. J., Mobley, A. M., Augur, I. F., Marcantonio, T. L., Wiersma-Mosley, J. D., Jozkowski, K. N., & Ham, L. S. (2021). Alcohol's Effects on Bystander Intervention Strategies to Prevent Sexual Assault. *Violence and victims*, 36(2), 320–336. <https://doi.org/10.1891/VV-D-20-00060>
- Burn, S. M. (2009). A situational model of sexual assault prevention through bystander intervention. *Sex Roles*, 60(11), 779–792.
- Burn, S.M. (2019). The psychology of sexual harassment. *Teaching of Psychology*, 46(1), 96-103.
- Crane, C. A., Godleski, S. A., Przybyla, S. M., Schlauch, R. C., & Testa, M. (2016). The Proximal Effects of Acute Alcohol Consumption on Male-to-Female Aggression: A Meta-Analytic Review of the Experimental Literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 17(5), 520-531. <https://doi.org/10.1177/1524838015584374>
- Curry, T. J. (1998). Beyond the locker room: Campus bars and college athletes. *Sociology of Sport Journal*, 15(3), 205-215. doi:10.1123/ssj.15.3.205
- Davis, K. C., Schraufnagel, T. J., Jacques-Tiura, A. J., Norris, J., George, W. H., & Kiekel, P. A. (2012). Childhood sexual abuse and acute alcohol effects on men's sexual aggression intentions. *Psychology Of Violence*, 2(2), 179–193. <https://doi.org/10.1037/a0027185>
- Gilmore, A. K., Leone, R. M., Oesterle, D. W., Davis, K. C., Orchowski, L. M., Ramakrishnan, V., & Kaysen, D. (2022). Web-Based Alcohol and Sexual Assault Prevention Program With Tailored Content Based on Gender and Sexual Orientation: Preliminary Outcomes and Usability Study of Positive Change (+Change). *JMIR Formative Research*, 6(7), e23823. <https://doi.org/10.2196/23823>
- Go, V. F., Srikrishnan, A. K., Salter, M. L., Mehta, S., Johnson, S. C., Sivaram, S., Celentano, D. D. (2010). Factors associated with the perpetration of sexual violence among wineshop patrons in Chennai, India. *Social Science & Medicine*, 71(7), 1277-1284. doi:10.1016/j.socscimed.2010.07.005
- De Graaf, H., Kraan, Y., Oldenhof, A., & Joemmanbaks, F. (2024). Monitor Seksuele Gezondheid 2023. Rutgers. https://rutgers.nl/wp-content/uploads/2024/09/Rapport_monitor_seksuele_gezondheid_2023.pdf
- Graham, K., Bernard, S., Abbey, A., Dumas, T., & Wells, S. (2014a). Young women's risk of sexual aggression in bars: the roles of intoxication and peer social status. *Drug & Alcohol Review*, 33(4), 393-400. doi:10.1111/dar.12153
- Graham, K., Wells, S., Bernard, S., & Dennison, S. (2010). "Yes, I Do But Not With You"- 32 qualitative analyses of sexual/romantic overture-related aggression in bars and clubs. *Contemporary Drug Problems*, 37(2), 2-2. doi:10.1177/009145091003700203

- Graham, K., Bernards, S., Osgood, D. W., Abbey, A., Parks, M., Flynn, A., Wells, S. (2014b). 'Blurred lines?' Sexual aggression and barroom culture. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 38(5), 1416-1424. doi:10.1111/acer.12356
- Gunby, C., Carline, A., & Taylor, S. (2017). Location, libation and leisure: An examination of the use of licensed venues to help challenge sexual violence. *Crime Media Culture An International Journal*, 13(3), 315-333.
- Hardcastle, K., Hughes, K., & Quigg, Z. (2015). *Experiences and attitudes towards unwanted sexual touching in the night time economy*. Liverpool: Centre for Public Health, Liverpool John Moores University.
- Holland, K.J., Rabelo, V.C., Gustafson, A.M., Seabrook, R.C. & Cortina, L. M. (2016). Sexual harassment against men: Examining the roles of feminist activism, sexuality, and organizational context. *Psychology of Men & Masculinity*, 17(1), 17.
- Kavanaugh, P. R. (2013). The continuum of sexual violence: Women's accounts of victimization in urban nightlife. *Feminist Criminology*, 8(1), 20-39. doi:10.1177/1557085112442979
- Latané, B. & Darley, J.M. (1970) *The unresponsive bystander: why doesn't he help*. New York: Appleton Century Crofts.
- Lorenz, K., & Ullman, S. E. (2016). Alcohol and sexual assault victimization: Research findings and future directions. *Aggression And Violent Behavior*, 31, 82-94. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.08.001>
- Marcantonio, T. L., Haikalis, M., Misquith, C., & Leone, R. M. (2023). Alcohol's Effects on the Bystander Decision-Making Model: A Systematic Literature Review. *The Journal Of Sex Research*, 61(5), 783-798. <https://doi.org/10.1080/00224499.2023.2267547>
- National Pubwatch, n.d. National Pubwatch supports Ask for Angela campaign <http://www.nationalpubwatch.org.uk/news/national-pubwatch-supports-ask-angelacampaign/> Accessed 5/3/19
- Nelson, J. K., Dunn, K. M., & Paradies, Y. (2011). Bystander anti-racism: a review of the literature. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 11(1), 263-284.
- Parks, K. A., & Miller, B. A. (1997). Bar victimization of women. *Psychology of Women Quarterly*, 21(4), 509-525. doi:10.1111/j.1471-6402.1997.tb00128.x
- Parks, K. A., & Scheidt, D. M. (2000). Male bar drinkers' perspective on female bar drinkers. *Sex Roles*, 43(11-12), 927-941. doi:10.1023/a:1011045207587
- Parks, K. A., & Zetes-Zanatta, L. M. (1999). Women's bar-related victimization: Refining and testing a conceptual model. *Aggressive Behavior*, 25(5), 349-364. doi:10.1002/(SICI)1098-2337(1999)25:53.O.CO;2-O
- Pino, N. W., & Johnson-Johns, A. M. (2009). College women and the occurrence of unwanted sexual advances in public drinking settings. *The Social Science Journal*, 46(2), 252- 267. doi:10.1016/j.soscij.2009.04.005
- Powers, R. A., & Leili, J. (2018). Bar Training for Active Bystanders: Evaluation of a Community-Based Bystander Intervention Program. *Violence Against Women*, 24(13), 1614-1634. <https://doi.org/10.1177/1077801217741219>

- Quigg, Z., Bigland, C., Hughes, K., Duch, M., & Juan, M. (2020). Sexual violence and nightlife: A systematic literature review. *Aggression And Violent Behavior, 51*, 101363.
- Quigg, Z., Bates, R., Butler, N., Smith, C., Wilson, C., Atkinson, A., & Bellis, M. A. (2024). Sexual violence in nightlife and positive bystander intervention in an English city. *BMC Public Health, 24*(1).
- Ronen, S. (2010) Grinding on the dance floor gendered scripts and sexualized dancing at college parties. *Gender & Society, 24*(3), 355–377.
- Tinkler, J. E., Becker, S., & Clayton, K. A. (2018). “Kind of natural, kind of wrong”: Young people’s beliefs about the morality, legality, and normalcy of sexual aggression in public drinking settings. *Law & Social Inquiry, 43*(1), 28–57.
- Testa, M. & Livingston, J.A. (2009). Alcohol consumption and women’s vulnerability to sexual victimization: Can reducing women’s drinking prevent rape? *Substance Use and Misuse 44*(9- 10):1349-1376
- TNO & CBS. (2022). Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA).
- Van Beek, R.J.J., Monshouwer, K., Schutten, F., den Hollander, R., van Laar, M. (2023). Het Grote Uitgaansonderzoek 2023. Trimbos Instituut.
- Wrightson-Hester, A., Allan, A., & Allan, M. M. (2022). “I’m not batman” and other factors impacting bystander intervention against sexual violence in Australian nightlife settings. *Analyses Of Social Issues And Public Policy, 22*(2), 669–693.

Colofon

Auteurs: Pleun van Grunsven, Niels van Kleef

Eindredactie: Imre van den Dop

Met dank aan: Djoeke Ardon (Movisie), Astrid Stoker (Gemeente Nijmegen), Angela Koopmans (Gemeente Nijmegen), Celia Okoro (Nachtburgemeester Nijmegen), Ingrid Schuurs (CCV), Janneke van der Avoort (Trimbos), Sarah Speerstra (Gemeente Alkmaar), Elise Kamminga (Gemeente Groningen), Fairspace, IVY by Sexmatters, Coen Borsboom (Gemeente Rotterdam), Koninklijke Horeca Nederland

Vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & illusie

© Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Postbus 19129, 3501 DC Utrecht, 030 789 20 00, info@movisie.nl, www.movisie.nl

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Deze handreiking is gefinancierd door het ministerie van OCW.